

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De contritionis veritate aureum opus Fratris Joa[n]nis
Viualdi de Monte regali. ordinis fratrum predicatoru[m]
sacre pagine professoris**

Vivaldus, Joannes Ludovicus

[Augsburg], 1518

VD16 V 1772

De septimo precepto diuine legis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30734

Adhrentia deo sacrata: violatur: vt in religiosis vel monialib. Vel cū patribus
 spūalibus vt cōfessorib. vel cōmarib. Quinta species dicitur raptus qui fit p
 violentiam mulieris: vel cōtra voluntatē parentū. Sexta dicitur adulterium
 quando quis alienū violat thozuz: vt dictū est. Sed queritur quis grauius
 peccat fornicando vel adulterando: vtruz vir aut mulier. Pro responsione hu
 ius dubij considerandum est q̄ licet inueniantur alique mulieres generose au
 daces: viriles sine aliquo pauore deum cordialiter amantes ac timentes. Ta
 men p̄rie loquendo mulieres habent naturaliter animū mollem: flexibilem: et
 mīdum: ac vīlem. Nec in eis est sufficiens robur mentis. Propterea dicit Phi
 losophus in. xij. li. de animalib. q̄ femina est masculus occasionatus. Natura
 enim intendebat facere masculum: sed ex defectu virtutis formatiue in semine
 nō potuit perducere materiam concepti ad perfectionem virilem: ideo sanctus
 Thomas in. iij. libro sententiarū dist. xliij. vbi mouet dubiū. vtrum omnes re
 surgent in sexu virili. In respōsione ad. ij. argu. dicit: q̄ mulier subditur viro
 p̄pter imbecillitatem nature q̄ntum ad vigorem animi et q̄ntum ad robur cor
 poris. Et p̄pter hoc s̄m Augustinū de adulteriis cōiugijs. Vir est fortior ad
 resistendū cōcupiscentie: quia habet rationē magis vigorosam q̄ mulier. tum
 etiā quia mulier est sibi ad regendū cōmissa. Idcirco vir directe per se graui
 peccat q̄ mulier: et quāuis vtriusq̄ fornicatio tam viri q̄ femine: sit mortale.
 Et notant dicit q̄ vir directe et per se peccat grauius: q̄ per accidens execrabi
 lior est mulieris fornicatio: et grauius adulterium eius iudicari p̄pter multa scā
 dala et damna ac turpia que ex ea sequi possunt: vt plis occisio: filioz. exhereda
 tio: impedimentū cōceptus: peuratio abortus: prolis vilificatio. Vñ Sap. iij.
 ca. dicit. Filij adulteroz in p̄sumatione erūt: et ab iniquo thoro semē extermi
 nabit. Et si quidē longe vīte erunt in nihilū cōputabunt: et sine honore erit no
 uissima senectus illoz. Hec ibi. Intelligenda sunt hec verba de tali generatio
 ne q̄ est imitatrix scelerū paternoz: vt ex ponte Robertus Holkot. Hinc Ech
 clest. ix. ca. dicit sic. Omnis mulier que est fornicaria quasi stercus in via p̄cul
 cabit. Et breuit̄ mulier mechans est sacrilega: proditrix: et furatrix. teste beato
 Thoma in. iij. opusculo vbi agit de decem p̄ceptis. Et dicitis itaq̄ patz re
 soluto questionis. Sed p̄ complemento huius p̄cepti videamus aurea car
 mina auctoris incognita: incognitū disco facte et nomine: sed meritis ac p̄tute
 notissimū et clarissimū.

Adherā
do an vir
vl vxor g
uius pec
cat.

Quisquis nō nuptus miscbit: ac polluet
 Per se: mollis erit: si nuptus fiat adulter
 Atq̄ solutus fornicator: erit sodomita
 Incestumq̄ parens: et cum virgine stuprū.
 Eū moniali scelus magnū: et sacrilegus extat.
 Exigit in sacro qui semine polluit illud
 Vt raptus raptor: cū brutis bestia fiet.
 Qui clam cōtraxit: vel sponsam p̄uenit actu.
 Spondens cōtrahere mendax: vt miscat illi.
 Et qui cōtraxit: maiori fune ligatus
 Quinq̄ modis peccat: vxore maritus abutens.
 Actib. illicitis: sequitur cū semen: et extra
 Vias operans prolem deuitans: semen emittens.
 Execrans aliā cupit: arcens firmo perentē.
 Inuitans: rangens: inductor: medius extans
 Lubrica verba refert: iactans se: mechus habet.

Hec ille.

De septimo p̄cepto diuine legis.

De septimo precepto

O Rdo mirabilis eterne sapiētie qui obseruatur in preceptis decalogi vehementer prouocat pias mentes ad submittendū colla iugo obedientie diuine legis. Nam si diligēt attendas: diuina lex ordinatur principaliter ad phibendū ne iniuria fiat proximo. Et idcirco remouet primo iniuriā p̄te p̄sone: cū dicit. Non occides. Secūdo p̄sone cōiuncte: cū subiungit. Non mechaberis. Tertio phibet iniuriā que potest fieri in rebz proximi: vt in hoc precepto. Non furtū facies que verba scribūtur originaliter Exodi. xx. ca. Cōsiderandū est ergo q̄ in hoc precepto non sumitur furtum stricte: eo modo quo sumit Isidorus in. x. li. Etymolo. qui dicit q̄ fur dicitur a furueo furues: vel fur a furno dictus est. i. a fisco: nigro: z obscuro quia nocturno vtiq̄ tempore. Et sic p̄te dicitur fur qui de nocte vadit z perfodit domos. Latro vero dicitur q̄ later in siluis z expoliat trāseuntes. Itaq̄ ratio furti est occulta acceptio rei aliene. Sed in isto p̄cepto intelligunt prohiberi fm Thomā in. ij. q. cxij. arti. vj. omnia mala ablata z omnia damna illata in rebz proximi. Quicunq̄ ergo rem alienā seu vsum rei aliene inuito dño retinent: furtum committūt: vt dicit doctores catholici. Hinc Augusti. in libro questionū Exodi. que verba habent. xiiij. q. v. Penale est. ita inquit. Furti nomine bene intelligit omnis illicita vsurpacio rei aliene. Nō em̄ rapinā permittit qui furtum prohibuit. Sed vtiq̄ furti nomine in lege veteris testamenti z rapinam intelligi voluit. A parte em̄ totum significauit quicquid illicite reatum proximi auferatur. Hec Augusti. Est ergo notandū diligenter fm Thomā in opusculo de decem preceptis: q̄ inter omnia peccata nulluz est magis

Furtū in periculosum q̄ furtum. Cuius ratio in hoc est: quia nullū peccatū remittit. sih
ter omnia ne debita satisfactioe z vera penitentia. De omnibz autē peccatis cito penitet
pcā ē ma quis: sicut de homicidio cessante ira: sic de fornicatione cessante passione con
gis p̄cu cupiscentie. z sic de ceteris. Sed de peccato furti licet aliquādo quis peniteat:
losum nō tamē de facili satisfact. sicut videmus quorūdam ad oculū: imo magis ac ma
gis retrahit peccator a satisfactioe ex eo q̄ nō sufficit restituere principale: s̄
oportet restituere omnia damna: que ex tali furto redundant in personā que lesa est. Et vltra hoc tenetur facere penitētiā d̄ peccato. Idcirco Iustinus ab
breuiator Trogi pompeii in historia omnium seculorum libro. ij. vbi loquit de
cōditione z moribus scytharum: dicit sic. Nullum scelus apud eos furto grauius
uius. Et ergo valeamus abstinere a peccato furti. Inquiramus quot modis
dicitur furtū: vel quot species sunt latronum. In primis ergo dicunt fures et

Species dicitur furtū: vel quot species sunt latronum. In primis ergo dicunt fures et
latronuz latrones illi qui subtrahunt beneficium necessitatis pauperibus christi. Qui
sunt m̄te em̄ videt proximum suum in extrema necessitate positū z non subuenit ei: rem suam
Prā spe am subtrahit ab eo z retinet: quia in tali necessitate oia sunt cōmunia. Hinc
cies latro Cassiodor⁹ in libro. v. epistolaz: ita inq̄. Pauperibz nō dare tulisse est. Et me
num. rito quādo quis potest esurentibz subuenire: si nō potest extinguat. Pudeat illis
collere q̄bus iubemur offerre. Ultra omnes crudelitates est diuinitē velle fieri
de extinguitate medici. Amen honesta lucra: horreant damnosa compēdia.
Hec Cassiodorus. etiā Ambrosius. z habet distin. xlvij. Sicut hl. ita inquit.
Esuriētium panis est que tu detines. nudoz indumentū est qd̄ tu recludis. et
miserorū redēptio ē z absolutio pecunia quā tu in terrā fodis. Tantorum te
ergo inuadere scias bona quātis possis p̄stare quod vales. Hec Ambrosius.
Propterea Augusti⁹ in libro de v̄bis dñi ait. Si in ignē mittit q̄ nō dedit rē
p̄ria: vbi putas mittēdus erit q̄ inuasit alienā: Si cū diabolo ardet qui nudū

Scd̄aspe nō vestit: vbi putas arsurus est qui expoliavit. Nō nocent mala p̄terita si
cies latro nō placēt. Hec Augusti. Secūdo dicuntur fures z latrones qui occulte acci
num. piūt bona proximi. quia fm Thomā i. ij. q. lxxvj. arti. iij. p̄tia ratio furti est:

vt sit occulta acceptio rei aliene. iō Dat. xxliij. c. dicit. Si sciret paterfamilias qua hora fur uenturus esset uigilaret usque et non sineret profodi domū suā. Est autē furtū uiluperabile cū sit quedā pdictio et fraudulēta tractatio rei aliene. **Uñ Eccl. v. c. Sup furem em̄ est pfusio et pnia. Cōtra oēs fures et latrones loquit̄ Esa. xxxliij. c. dicit. Ne qui pdaris nōne et spē pdaberis. Et qui spernis nōne et spē sperneris. Hinc Rabanus sup illud Dat. xxv. Esuriui et nō dedit̄ stis mihi māducare. ita inquit. Quid recipiet qui aliēna tulit: si semp ardebit q̄ sua nō dedit. Tertio fures sunt et latrones: oēs qui cōmittunt fraudes in emptionib; et uenditionib; suis. Et ideo nota s̄m Tho. in. ij. q. lxxvij. ar. ij. q. circa res que uendunt̄ potest fieri triplex fraus. Primo potest fieri circa specie vel substantiā rei: vt uendendo argentū pro auro. vel uinū lymphatū p puro. Cōtra similes dicit̄ Esa. j. c. Argentū tuū uersum est in scortam: uinū tuū mixtū est aqua. Qd̄ em̄ mixtū est patit̄ defectū circa specie. Secdo fraus pot̄ fieri circa quantitatē que p mensurā et pondus cognoscit̄. qui ergo scienter uis̄ deficitē et mēsurā fraudē cōmittit. Uñ Deut. xxv. Nō habebis in sacco tuo diuersa pondera maius et minus: nec erit in domo tua modius maior et minor: pondus habebis iustum et uerū. Et modus equalis et uerus erit tibi vt multo uiuas tē pore sup terrā. abominat̄ em̄ dñs eum q̄ facit hec et aduersat̄ oēm iusticiā. Hec ibi. Et Leui. xix. c. Nolite facere iniquū aliqd̄ in iudicio: in regula: in pondere in mensura. Statera iusta: et equa sint pōdera. Iustus modius equusq; sextarius. et Prouer. xx. ca. Abominatio est apud deū pondus et pondus: statera dolosa nō est bona. Tertia fraus pot̄ fieri ex parte qualitatis: puta si aliqd̄ animal infirmū uendat̄ quasi sanū. qd̄ si q̄s scienter fecerit: fraudē cōmittit in uenditōe. Hinc Marcus Tullius in. ij. li. de officijs: dicit sic. Ex om̄i uita simulatio: dissimulatioq; tollēda est: Itaq; nec ut emat meli: nec ut uendat quicq; simulabit̄ aut dissimulabit̄ uir bonus. Et itē ibidē ita inq;. Tollendū est igit̄ ex reb; cōtrahendis omne mendaciū. Quarto fures sunt et latrones q̄ exercent uisuras et falsos tractus. Est autē uisura s̄m Tho. in. ij. q. lxxvij. ar. j. precitū pecunie mutuate vel cuiuscūq; rei: cuius uisus est psumptio vel distractio eius. Et sicut alia iniuste adq̄sita tenet homo restituere: ita pecuniā quā p uisurā accepit. Quicūq; ergo mutuatur pecuniā numeratā: vel frumentū: vel uinum: vel oleum et h̄mōi. et aliqd̄ ultra capitale accipit uisura est. Et pariter qui mutuatur super pignus rei mobilis: puta uestis: equus: vel bouis et h̄mōi. Vel etiā immobilis ut domus vel possessiōis. Et interm̄ dum alius tenet pecuniam accipit uisumfructū illius domus vel possessiōis: uisura est. Et iā multas falsitates cōmittunt campsores: mercatores pannor; et alij artifices. Quinto fures sunt et latrones illi q̄ emūt dignitates siue spūales siue tēporales. Cōtra quos ait Job. xx. Diuitias quas deuorauit euomet et de ventre illius extrahet eas de us. Hec ibi. Quicūq; ergo p simoniā vel intrusionē: et nō per canonicā institutionē recipit vel tenet beneficium ecclesiasticū furat̄ om̄es fructus quos percipit. Similit̄ qui dedit̄ aliquid qd̄ precio possit̄ estimari. p aliquo beneficio ecclesiastico simplici vel curato: vel dignitate ecclesiastica: vel capella ecclesie. Idem de cōferentib; beneficia et officia h̄mōi p rpalib; vel si emit̄ vel uendit̄ ius patronatus capelle uel ecclesie: uel si dedit̄ aliqd̄ temporale. p aliq̄ sacramēto: uel aliqd̄ qd̄ p̄cio possit̄ estimari quasi p̄ciū sacramenti: simonia est. Et nota q̄ pecuniā que recipitur simoniace non debet restitui ei qui dedit̄: sed debet pauperib; erogari vel illi ecclesie in quā iniuria facta ē: ut dicūt doctores catholici. Sexto fures sunt et latrones qui uolenter et per rapinā auferunt bona primis. Est em̄ rapina uolēta et manifesta uisuratio rei aliene. Hec autē est maior iniuria: ut dicit̄ sanctus Tho. in opusculo de decem p̄ceptis q̄ furcuz. Unde Job. xxxliij. c. Uim fecerūt dep̄dantes pupillos. Solent autē in rapinis**

Tertio
spēs la
tronū.

Quarta
spēs la
tronū.
Uisura
cōmittit̄
multip̄.

Quinta
spēs la
tronū.
Simonia
fit mltis
modis.

Sexta
spēs la
tronum.
S. Tho.

De septimo precepto

offendere reges: principes: domini temporales: rectores populi ac ceteri principales. Quae per extorsiones indebitas a subditis: siue imponendo gabellas: pedagias: collectas et certa subsidia. Contra quos clamat Ezechiel propheta. xxij. ca. dicens. Principes eius in medio illius quasi lupi rapietes preda ad effundendum sanguinem: et ad perdendas animas et auare secunda lucra. Hec ibi. Et Sophonie. iij. ca. dicit sic. Principes eius in medio eius quasi leones rugientes. Aliquam reges et principes ac ceteri rectores populoz ordinant leges iniquas ad rapacitates et lucra indebita. Contra quos Esaias clamat. r. c. sic. Ne qui edunt leges iniquas et scribentes iniustitiam scripserunt ut opprimerent in iudicio pauperes et vim facerent cause humilium.

Septima illi populi mei ut essent viduae preda eorum et pupillos deriperent. Hec ille. Septimo species latro fures sunt et latrones omnes reges/principes/duces/barones et ceteri principales tronum. qui per vim tenent regna vel puincias siue ciuitates vel castra siue feudum. Nam contra re omnes tales et pariter sui successores tenent ad restitutionem tam de principali quam de damnis et interesse. Contra similes ait vitas Joana. r. ca. Amen amen dico vos pes qui aliis bis qui non intrat per ostium in ouile ouium: sed ascendit aliunde ille fur est et latro. Qui ena visur aut intrat per ostium pastor est ouium. Hec ibi. Facit ad positum talium regum ac principum exemplum Socratis: de quo scribit Valerius quod semel quatuor fuit a Socrate: cur ipse rideret. At ille ridens ait. Video magnos latrones duceres paruulum latrone ad suspendium qui digniores sunt suspensio. Sacrilegia inquit minuta puniunt: sed magna in triumphis referunt. Sed audi Senecam ad Lucillum sic dicentem. Nulli cui rapina feliciter cessit gaudium rapiti durauit in posterum. Octauo fures sunt et latrones iudices et officiales dantes iniquas sententias: vel ex timore vel ex amore vel ex cupiditate vel odio vel notabili ignorantia. Contra tales ait Esaias. v. ca. dicens. Ne qui iustificatis impiis per muneribus et iustitiam iusti auferatis ab eo. Et Irido. cuius verba habent. xj. q. iij. inquit. Pauper dum non habet quod offerat in iudicio non solum audiri contemnit: sed etiam contra veritatem opprimit: cito violatur auro iusticia: nullamque reus premetit culpam quam redimere nummis eximat. Istos quoque admonet Iuuenalis in saty. vij. ubi sic ait.

Octava species latronum. Expectata diu: tandem puincia cum te Rectoris accipiet: pone ire frena modumque. Pone et auaricie: miserere inopum socioz. Ossa vides regum: vacuis exuta medullis. Respice quod moneant leges: quod curia maderet. Premia quanta bonos maneat.

Nonas species latronum. Nono fures sunt et latrones omnes inique dispensatores et administratores honorum pauperum christi/pupilloz/viduarum/comunitatum/hospitalium/ac societatum quicumque qui si dilapidant bona eorum: vel si non fideliter dispensant indigentibus iuxta intentionem iusticie fures sunt: et de omnibus tenent ad restitutionem. Sicut plati et religiosi qui sunt dispensatores bonorum ecclesie: et nihilominus exponunt in vanos usus dando sine necessitate sanguineis vel in puluis: siue in ludis/canis/falconibus/meretricibus/bistrionibus/ac turpibus personis: tales potius sunt dicendi raptores quam administratores: et magis dissipatores quam dispensatores: quia sicca sunt danda ac distribuenda pauperibus christi. Contra istos scribit Augustinus ad Bonifacium. quod verba habent. xij. q. j. sic. Non illa nostra sunt quorum procuracione quidam gerimus ut propter nos danabilem usurpationem vendicemus. Ubi de glosa: quod plati si bene administrant loco domini sunt. si male loco peccatorum. hinc Paulus. j. ad Cor. iij. c. ait. Hic iam querit inter dispensatores ut fidelis inueniat. super quo terru scriptus Thoma in cometo aureo dicit sic. Considerandum est quod ministroz et dispensatoz christi quidam sunt fideles: quidam infideles. Sunt autem infideles dispensatores qui in dispensandis diuinis ministerijs non intendunt utilitatem populi et honorem christi: et utilitatem membrorum eius. Fideles autem sunt qui in omnibus intendunt honorem dei et utilitatem membrorum eius. Hec Thoma

mas. Decimo fures sunt & latrones incendiarij: & devastantes aut dissipantes
 res agros & castra & domos mutilantes: vel occidetes in bello iniusto. Similit
 falsarij instrumentoz aut testamentoz: & falsi accusatores: & qui inique resisti
 cant contra primū. Hi omnes nō solū peccāt gravissimē & mortalit: sed etiā te
 nent ad restitutionē de omnib; damnis inde secutis. Hinc Augu. ad Dace
 dontū: que verba habent. xij. q. v. Non sane. In fine ca. dicit sic. Qui vero cō
 tra ius societatis humane: furtis: rapinis: calumnijs: oppressionib; inuasionib;
 bus aliqua abstulerint: reddenda potius q̄ donanda censemus Sachei publi
 cani exemplo. Hec Aug. Sed quid iste Sacheus princeps publicanorū dices
 valde dixerit ch̄o audiamus. Cū em̄ reciperet illū gaudens in domū suaz: ait
 Ecce dimidiū bonoz meorum dñe do pauperib;: et siquid aliq̄ defraudant
 redde quadruplum. Luce. xix. ca. Undecimo fures sunt & latrones illi qui
 nō soluunt mercedē suam quibus tenent siue principi: siue prelato: siue clerico
 siue laico. Ideo Leuit. xix. ca. Non morabit opus mercenarij apud te vsq; ma
 ne. Et ad Roma. xij. ca. Reddite omnib; debita: cui tributum tributum: cui
 vectigal vectigal: cui timorem timorē: & cui honorē honorem. Nota fm Tho
 mā in cōmento aureo sup hoc textu lectione secūda: q̄ tributū tribuit principi
 bus pro generali regimine quo patriā in quiete & pace gubernāt. Vectigal au
 tē est id quod reddit principibus in aliquib; certis locis de mercimonijs que
 deferunt pro reparatione & custodia. Vel vectigal dicit qd dat principi quan
 do per patriā vehitur: sicut sunt procuraciones & alta hmōt: vt dicit Tho. Et
 Dath. xxij. ca. Reddite que sunt cesaris cesari: & que sunt dei deo. Tenemur
 em̄ vt dicit Thomas regibus ac principib; custodientib; pacem nostrā iustaz
 dare mercedem. Duodecimo fures sunt & latrones: meretricies: fornicatores
 mimilifozes: & lenones: & ceteri qui turpia lucra sectant. Nam talia quasi fur
 tum censent: quia turpit acquirunt: vel vilia ac seruilia opera exercendo per il
 liberales operationes: vel quia de aliquibus viciosis actibus lucrant: sicut de
 meretricio vel lenocinio vel de aliquo huiusmodi: vel quia lucrant leuit cum
 paruo labore: ideo similia lucra restituenda sunt: nō quidē danti: sed de consti
 lio sanctorū doctorū: pauperib; christi sunt eroganda. Et tunc facimus no
 bis amicos de mammona iniquitatis. Tertio decimo fures sunt & latrones
 clerici & religiosi qui sub specie agni gerunt lupum & lucrantur multa per hy
 pocrisim. Qui proprium tenent aut exercent mercantias: ementes & venden
 tes more secularium: Vel extra conuentū suum tenent bona sibi cōcessa absq;
 licentia vel scitu prelatorū suozum: vel distribuunt dando hinc inde fm arbitriū
 um suuz bona religionis que sibi ad solū vsum concessa sunt. Tales sunt fures
 & latrones: quia habitus nō facit monachum. Contra similes ait Paulus. ij.
 ad Timotheū. ij. cap. Nemo militans deo implicat se negocijs secularibus vt
 ei placeat cui se probauit. Nam qui certat in agone non coronabitur nisi qui
 legitime certauerit. Super quo textu sanctus Thomas in cōmento aureo di
 cit q̄ alius est finis militie spiritualis: & alius est finis militie corporalis. Nam
 finis militie corporalis est vt obtineat victoriam contra hostes patrie: & ideo
 milites debent abstinere ab his que abstrahunt a pugna: puta a negocijs & de
 litijs. j. ad Corinth. ix. Qui in agone contendit ab omnib; se abstinet. Sed
 finis militie spiritualis est vt victoriā habeant ab omnibus que sunt p̄tra deū
 & ideo oportet q̄ abstineant ab omnibus que distrahunt a deo. Hec autē sunt
 negocia secularia: quia sollicitudo huius seculi suffocat verbū: & ideo dicit im
 plicat. Hec Tho. Etia p̄tra tales scribit Hiero. ad Nepocianū: & habet. lxxx
 vij. di. Negociatorē clericū & ex inope diuitem: & ex bonis gl̄i gloriosum quasi
 quandā pestē fuge. Item Hiero. ad Paulinū presbyterū in epla q̄ incipit. Bo
 nus hō de bono thesauro cordis: dicit sic. Epi & p̄byteri habeāt ad exēplum

Decima
spēs larro
num.

Undecima
spēs larro
num.

Duodeci
ma spēs
latronū.

Tertio
decia spe
cies larro
num.
Contra re
ligiosos &
clericos.

Duplex
militia.

De octavo precepto

aplos & aplicos viros: q̄rū honorē possidentes h̄entant & meritū. **Hec Hied**
Quarta ro. Quartodecimo fures sunt & latrones generalit̄ oēs q̄ retinent alienū ī
 decia spe volūtate dñi sui. Et nota q̄ tales p̄tinue morant̄ in pctō mortali: imo sp̄ augēt
 cies latro pctm̄. Et q̄tēscunq̄ mētī occurrit alicui q̄ retinet alienū & p̄ponit retinere & nō
 num. reddere: toties de nouo peccat mortalit̄: & penitere nō p̄r nec absoluti. **Uñ Au**
 gu. i epl̄a ad Thacedoniū q̄ verba habent. xliij. q. vj. inq̄t. Si res aliena p̄pter
 quā pctm̄ est reddi possit & nō reddi: p̄nia nō agit sed simulat. Si aut̄ veracit̄
 agit: nō remittit pctm̄ nisi restituat ablatū. **Hec Aug.** Item nota q̄ q̄suis hō
 Nota hic diligēter s̄ p̄ ei⁹ vel p̄ sanguinē vel amici talia acceperūt. Et ideo si ad eū puenit here
 ditas tenet illā restituere inq̄ntū sufficit hereditas. Qd̄ si nō facit: fur est & lat
 tro. Plurib⁹ aut̄ alijs modis offendit hō p̄tra istud p̄ceptū: vt inq̄t auctor pal
 legatus in his v̄sib⁹ q̄ sequūt.
Uer⁹ no Si quis furat: raptor: vel participator.
 tabiles. Iustus: p̄siliū: consensus: palpo: recursus
 Participas: murus: nō obstant: nō manifestans.
 Reddere cuncta debet: qui nō sūt officiales.
 Atq̄ nō in causa: p̄rimus p̄ parte tenet.
 Fortune lutor: cupiēs spoliare sodalē
 Ac fraudans ludū: retinens inductor: ad illū.
 Hic dare perdat: censet: si nō egent.
 Iusta etiā fraudans pedagga: siue gabellas.
 Reddens monetas: mensuras: fur malus extat

Hec ille.

De octavo precepto diuine legis.

Distq̄s diuina lex prohibuit ne fieret iniuria proximo
 ope vel facto. Cōsequēter iubet ne fiat iniuria verbo mendoso vel
 inq̄ tō inquit. Nō loquaris p̄tra p̄ximū tuū falsum testimoniū: que
 verba scribunt̄ originaliter. **Exo. xx. ca. Idē habet Deut. v. ca.** In q̄
 quidē precepto fm̄ Thomā in. ij. q. cxxij. arti. vj. phibent̄ omnia peccata & no
 cumenta que cōtra p̄ximū p̄ locutionē inferunt: sicut sunt detractiones: mend
 dacia: susurratōnes: p̄rumella: blasphemie: & hmōi. Et idcirco falsum testimo
 niū phibet. q̄ dicit̄ ibidē scr̄us Tho. directus iusticie p̄rariat. Ad maiorē
 Quare hōi dat⁹ e aut̄ euidentiā huius precepti. Cōsiderandū est fm̄ Tho. in. ij. lib. p̄tra genti
 v̄ loq̄le. les. ca. cxlvij. q̄ homini datus est loquere vsus p̄ cuius officiū p̄tate quā aliq̄s
 in mēte p̄cipit alteri manifestare possit: vt sic hoies seip̄os iuuent̄ in cognitio
 ne p̄tatis sicut & in alijs reb⁹ necessarijs vite cū sit hō animal naturalit̄ socia
 le. Et ideo quādo hō falsum dicit: vel simulate loquit̄ abutit̄ officio lingue: et
 Nota ra/ tionem. semp̄ peccat: q̄ facit iniuriā creatori deo qui t̄asubtile artificiū loquendi hōi
 m̄ni cōtulit. Formet̄ ergo ratio sic. Qui nō vrit̄ re ad finē ad quē est facta ab
 utitur ea: & p̄sequēs peccat: sed ille q̄ falsum dicit nō vrit̄ verbis ad finē ad
 que sunt instituta & ordinata: quia vt dicit̄ Augu. in lib. Enchiridion. Verba
 artificia nllm̄ e m̄ manifestent. Mendosus aut̄ nō vrit̄ p̄bis significatiuis ad istū finē: ergo ab
 rabilis of utitur officio loquere nō vrit̄ illa ad finē ad quē est ordinata. Et idcirco si dicit̄
 ficio loq̄ gentius discurre volueris. Inter oia artificia humano vsui necessaria nulluz
 le est mirabilis officio loquendi quo hō a cunctis secernt̄ animantib⁹. Naz vt hō
 Reqrūt vere ac recte loquat̄ requirunt sex instrumenta ex parte corpis: & sex alie poten
 t̄ie ex parte anime que oia simul subito ac impereceptibiliter operant̄. Ut em̄ Pe
 trus hispanus tradit̄ in logica sua: sex sunt naturalia instrumēta ad formadū